

Зоран Пановић, новинар
Београд

„Код Лондона“¹

Случај Јованке Броз је идеалан да се упореди историја са њеним мистификацијама и поп дорадама. Таблоиди су крвожедни. И ван њих, Јованка је историјска и медијска звезда и отуда све у вези ње привлачи пажњу. Али, погледајте у коликом су несугласју садашња Титова постхумна харизма и реалност Јованке Броз. Тито је релативно брзо прошао процес демонизације, да би се постхумно прилично рехабилитовао, али не само у објективним историјским билансима, већ и у постмодерним ишчитавањима и брендирањима.

Малтене, Броз постаје артифицијелан. Наравно, и даље је много оних који га демонизују, али и они у томе несвесно раде на његовој даљој мистификацији дајући му неслућена конспиролошка својства. Али, Јованки више могу да помогну Расим Љајић и Ивица Дачић него тај виртуелни и свемогући Тито. Тај „нови“ Тито не може да ушета у одељење интензивне неге, не може да поправи кров на кући, не може да нареди, иако у свом виртуелном свејсу све може. Недавно сам га видео и као „марку“ неког словеначког пелинковца на пумпи код Врхнике. Да само може да наплати ту рекламу, његовој Јованки би старост била много лагоднија.

Шта хоћу да кажем? Да је Тито ипак умро на време. Да је био млађи, па неким случајем на власти дочекао пад Берлинског зида, тешко да би прошао баш као Чаушеску (иако би било тих захтева), али не би прошао ни много боље од Тодора Живкова. Демонизација би пред налетом националиста, али и многих либерала и конвертита, сигурно била жестока, а процес рехабилитације након тога много неизвеснији. Свакако далеко од маркетиншког раја, постмодернизма, и конспирологије. Носталгије би сигурно било, али ње има и према Брежњеву, Живкову, па и Чаушеском. Истина, на тој тачки Тито би будио јаче жмарце јер се у титоленду живело боље него у СССР-у и његовим лагерским земљама, мада сумњамо да би тада Тито као поп феномен и супер стар отишао даље од пуких сувенирских штандова. А на њима можемо наћи и Лењина и Хонекера.

Циници кажу да Берлински зид не би ни пао да је Тито поживео, мада права штета за Југославију је у томе што је Стаљин умро рано, а Тито касно. Јер да је Стаљин поживео, западни искораци земље били би можда утемељенији,

¹ Zoran Panović, „Kod Londona“, у: *Danas*, 06.09.2013, http://www.danas.rs/danasrs/kolumnisti/kod_londona.1083.html?news_id=267214

без нормализације која је дошла са Хрушчовим, а да је Тито раније отишао на онај свет, не би ни ушао у своју позну конзервативну фазу, док би о судбини земље можда одлучивали неки Марко Никезић и нека Савка Дабчевић, што је уз подршку ЈНА и консензуса страног фактора, могло да одведе ка дугорочнијем и стабилнијем решењу судбине ровите земље. Али решењу које је увек ближе конфедерализму. Чак можда кантонизацији.

Да не будемо цинични, али Југославији је изгледа била потребна дубља разрада Устава из 1974. Да је могао тада да још темељније „федерира федерацију“ (Владимир Бакарић) и да „кантонизује“ републике, да антиципира разне „херцег босне, републике српске, санцаке, жупаније и котаре“, можда би и „леопардова кожа“ била разумљивија за мирни разлаз или очување какве-такве лабаве, асиметричне свакако, конфедералности. Британски историчар Мериот писао је још 1918. да је за балканске земље бољи швајцарски-кантонални модел него немачки-федералистички. Staatenbund је бољи од Bundenstaata, дакле.

Нема ништа од историја ако не одоли искушењима идеолошког и стручног догматизма. То ми је више пута рекао Андреј Митровић, мој драги професор, који је одолевајући тим искушењима стекао европски и светски углед ослобађајући овдашњу историографију провинцијалног духа. Однедавно он више није с нама, али његово дело је такво да у њему увек можемо потражити савет шта да радимо; да не ударамо увек као јуне у криву шљиву, а што је на овим просторима омиљена дисциплина која се упражњава као да је за олимпијску норму.

Историја без социологије је као село без основне школе. Данас кад је Макс Вебер у Србији популарнији од Раде Манојловић и цитиранији од Радована Трећег, ваља подсетити да се у својој импресивној каријери Андреј Митровић понашао управо према методолошким принципима Макса Вебера, који је инсистирао на томе да научник мора да разуме прошлост и да је тумачи. Сећам се уторка увече, 17. априла 2007. године, када је управо због таквог начина долажења до сазнања професору у београдском Гете институту, поводом његовог седамдесетог рођендана, уручен „Јубиларни зборник“, њему у част. Иначе, стицајем околности професор Митровић је испоштовао и методолошки принцип „посматрања са учествовањем“. Скоро да нема демонстрација против Милошевићевог режима на којима га нисам срео – и то увек у фармеркама и патикама.

Једне топле летње вечери (без демонстрација) срели смо се случајно на раскрсници „код Лондона“. И као увек остали мало да ћаскамо. У том моменту видели смо мотоциклисту како из правца Славије жури ка Теразијама и кола која јуре низ Кнез Милошеву. Мотоциклиста је прошао кроз црвено. Судар је био стравичан. Мотоциклиста је одлетео двадесет метара. Какве су само те две-три секунде језиве тишине док очекујеш трагедију, не можеш да помогнеш и не

можеш да гледаш. Често сам се после сећао те сцене и упоређивао је са историјским моментима који трају муњевито, а мењају судбине народа и појединаца. И који се можда могу избећи обазривијим и одговорнијим понашањем. Да се све не подводи под „историјски усуд“.

Иако је било довољно САНУ академика који су прекрајали мапе и маштали о „хуманим пресељењима“, или бар имали симпатија за крваво пародирање Пруске на Балкану, био је и немали број академика који су у тим годинама сачували и своје достојанство и достојанство САНУ. Андреј Митровић је био у овој другој групи. Још на годишњој скупштини 4. јуна 1992. чак 65 академика потписало је захтев Милошевићу да поднесе оставку и повуче се из политичког живота. Октобра 1999. године 45 академика (тада скоро трећина) потписало Отворено писмо „за промену власти“. Тих дана о томе сам разговарао са три потписника: Николом Милошевићем, Љубомиром Симовићем и Андрејом Митровићем. „Морају отићи они који су донели несрећу водећи бахату политику која је не само угрожавала егзистенцију овог народа него је и каљала његово, ипак, добро име, у међународним оквирима двадесетог века“, изјавио је Митровић тада за Данас, а због таквих моралних ставова заиста се није згорег подсетити шта је неко некад говорио и радио. Не ускраћујући ником право да се мења набоље.

Негде 1990–91, Митровић је почео да употребљава синтагму „тридесетогодишњи рат“. То је рат који кружи земљом и одвија се у различитим етапама. Притом, то је бандитски рат. „Тридесетогодишњи рат“ се већ одиграо у историји, у Средњој Европи, на подручју немачког царства у 17. веку (од 1618. до 1648.) и имао је поменуте одлике. Митровић је овдашње конфликте назвао „тридесетогодишњим“ симболички, не очекујући дуго трајање.

Мислите ли да је рат готов, или се притајио као „замрзнути конфликт“ па ће да настави да „лута“? Као што неки други ратови већ „лутају“ по свету.

Стојимо ли на раскрсници „код Лондона“?